

Пошуковий щоденник

«Протистояння на Нікопольському плацдармі. Доля простої людини у роки воєнного лихоліття»

Автори роботи: Трошин Тимофій Володимирович, Іванов Володимир Дем'янович, вихованці гуртка «Історичне краєзнавство» Енергодарської малої академії наук учнівської молоді Енергодарської міської ради Запорізької області

Пошукова група:

№	ПІБ	Гурток	Клас	Навчальний заклад
1.	Іванов Володимир	«Історичне краєзнавство» Енергодарської малої академії наук учнівської молоді	11-А	Енергодарський навчально-виховний комплекс №5
2.	Краснов Андрій		11-А	ЕНВК №5
3.	Трошин Тимофій		11-В	ЕНВК №5
4.	Бортнік Аліна		11-А	ЕНВК №5
5.	Сухорукова Софія		11-А	ЕНВК №5
6.	Сироед Олександра		11-А	ЕНВК №5
7.	Шилова Юлія		11-А	ЕНВК №5
8.	Безуглий Богдан		11- А	ЕНВК №5
9.	Єлсуков Корило			11-А

Керівник пошукової групи: Губарева Світлана Федорівна, керівник гуртка «Історичне краєзнавство» ЕМАН, тел. 066-17-83-815

Виникнення теми, актуальність. Факти протистояння на Нікопольському плацдармі завжди цікавили краєзнавців Запорізької області. Це історія визволення нашого краю від нацистів в 1943-1944 роках. Члени гуртка ЕМАН працюють над цією темою вже багато років. Представлена робота є спробою огляду окремих подій, зробленого на основі свідчень безпосередніх учасників, та аналізу матеріалів, які розкривають пережиті страждання пересічної людини.

Сьогодні Україна втягнута в гібридну війну з Росією. Щодня в боях за державну незалежність гинуть наші хлопці. Серед учасників АТО та ООС багато поранених. Умови, в яких знаходяться українські воїни на східному

фронті, складні. Але наша армія стоїть непохитно. Віками захист рідної землі був святим обов'язком кожного покоління наших предків. Так було і під час Другої світової війни, так є і сьогодні.

Висвітлення фактів щодо долі учасників Другої світової війни є сьогодні **актуальним**, тому що кожна деталь їх бойового шляху підтверджує безсмертний подвиг воїнів, що загинули за рідну землю. Як і тоді, так і сьогодні, за волю України гинуть її кращі сини. Це наша правда і наша слава.

Об'єктом дослідження є події протистояння в районі Нікопольського плацдарму під час Другої світової війни. Предмет – маловідомі факти щодо перебігу боїв за Нікопольський плацдарм.

Мета роботи: на основі дослідження та оприлюднення маловідомих фактів збагатити джерельну базу з історії боїв на Нікопольському плацдармі восени та взимку 1943-1944 років.

Для досягнення мети були поставлені наступні **завдання:**

- проаналізувати історіографію з теми роботи;
- з'ясувати, що таке військовий плацдарм, які бувають плацдарми і коротко простежити хід протистояння військ на Нікопольському плацдармі;
- оприлюднити маловідомі факти щодо протистояння на Нікопольському плацдармі в 1943-1944 роках, акцентуючи увагу на трагічній долі простої людини у складних обставинах війни.

У роботі над темою були використані наступні **методи:** аналізу та синтезу, історичний, картографічний метод системно-структурного аналізу та інтерв'ювання.

Новизна та актуальність даної теми полягає, насамперед, у тому, що вона торкається питання про штрафників та «чорносвітників», яке до сьогодні є «білою плямою» в історії Другої світової війни і являє собою великий інтерес в цілому. Закритість цієї теми дотепер не дає змоги дослідникам відтворити об'єктивну картину явища.

Використані методи в роботі над дослідженням: літературний, візуальний, картографічний, описовий, експедиційний, фотографування, опитування.

Використані джерела: краєзнавча бібліографія; картографічні, архівні, друковані джерела; пам'ятки історії та культури.

Форми роботи: цільова екскурсія, експедиція, робота з архівними матеріалами та літературними джерелами, опитування.

Практичне значення результатів історично-краєзнавчого дослідження: оприлюднення матеріалів про долю простих людей під час воєнного лихоліття робить факти Другої світової війни більш зрозумілими і близькими для сучасних школярів і сприяє вихованню патріотизму у молодого покоління, заохочує учнів до вивчення вітчизняної історії.

Географічні межі дослідження – це територія Запорізької області, де під час Другої світової війни проходили бої за Нікопольський плацдарм.

Термін проведення експедиції:

- січень 2020р. – травень 2021р. – вивчення історичної літератури, матеріалів інтернет-ресурсів та ЗМІ з теми дослідження: (підготовчий період);

- червень-серпень 2021р. – вивчення маловідомих історичних фактів з теми дослідження в архівах, спогадах очевидців, картографічних та текстових матеріалах, наданих краєзнавцями та членами пошукових загонів «Ватан», «Рубіж» і «Нікопольський плацдарм»: (польовий період);

- вересень-жовтень 2021р. – узагальнення матеріалів експедиції та популяризація їх серед учнівської молоді та вчителів міста з метою заохочення до вивчення історії рідного краю: (заключний період).

Під час роботи над темою було використано дослідницькі матеріали пошукових загонів «Ватан», «Рубіж», «Нікопольський плацдарм», інтернет-видання, архівні фонди Кам'янсько-Дніпровського історико-археологічного музею.

Книга А. М. Василевського «Дело всей жизни» дає уявлення про хід подій в хронологічному порядку з висвітленням позицій радянського керівництва щодо фактів, що стосуються теми.

У своїх спогадах про Другу світову війну під назвою «Москва – Сталинград – Берлін – Прага. Записки командарма» Д. Д. Лелюшенко присвячує протистоянню на Нікопольському плацдармі окремий розділ під назвою «Вперед, к Никополю!». Автор детально аналізує хід боїв та називає імена радянських воїнів, які своїми героїчними діями відзначилися при форсуванні Дніпра в лютому 1944 року.

У матеріалах монографії «Запорізький рахунок Великій війні» автори Ф.Г. Турченко, В.М. Мороко, О.Ф. Штейнле, В.С. Орлянський на широкій базі не досліджених раніше архівних матеріалів, мемуарів, споминів, опитувань очевидців, вперше у вітчизняній історіографії, відходячи від суто героїзованої версії подій, розкривається історія Запорізької області в роки Другої світової війни.

У збірнику наукових праць 2012 року, 3-й випуск, опублікована стаття Віктора Трояна «Штрафні формування у роки Великої Вітчизняної війни: морально-психологічні аспекти проблеми». На основі раніше проведених досліджень автор статті показує реальну картину створення, поповнення і застосування штрафних формувань.

У статті київського історика С. В. Сидорова «Штрафні підрозділи як форма покарання радянських військовослужбовців та бойового використання військ в роки Другої світової війни» аналізується роль, місце, кількісний склад та питання бойового застосування штрафних підрозділів.

У мемуарах Йозефа Оллерберга «Я – снайпер Рейха» (на рахунок Йозефа Оллерберга 257 життів радянських бійців), йдеться про його безпосередню участь у подіях на Східному фронті 1943 - 1944 років. Він був холоднокровним вбивцею, володів нелюдською витримкою і тваринною здібністю чекати на свою жертву. Але події, пов'язані з мобілізацією

чорносвітників та діяльністю в тилу радянських підрозділів загороджувальних загонів, вразили фашистського снайпера.

Дослідження німецького історика і дипломата Пауля Кароля «Восточный фронт. Книга вторая. Выжженная земля 1943 - 1944» дає можливість аналізувати факти протистояння на Нікопольському плацдармі з точки зору ворога. Книга отримала таку назву через загальний принцип німецької армії, яка відступає: «Знищувати все, не залишати ворогу нічого, що можна використати».

Популяризація результатів дослідження: матеріали цього історико-краєзнавчого дослідження вже використовуються на уроках історії України в ЕНВК №5 (10, 11 класи); на відкритих засіданнях краєзнавчих гуртків школи та ЕМАН, на засіданні ШМО вчителів історії та географії ЕНВК № 5.

На сторінці 2 цього дослідження розміщене фото зустрічі керівника пошукового загону «Рубіж» О. А. Маковія з членами пошукової групи. Під час зустрічі використовується копія німецької військової карти, яка була виготовлена авторами роботи.

У 2021 році результати експедиції презентовано на XXI міській науково-практичній конференції.